

Ingibjörg Sólrún Gísladóttir

2000

Viðtal tekið fyrir verkefnið Svona fólk

Spyrill: Þorvaldur Kristinsson

Upptaka: Hrafnhildur Gunnarsdóttir

DVCAM 94

© Krumma films ehf.

DV 94

Þetta var náttúrlega, þetta var óskaplega skemmtilegur tími og mikil gerjun í kvennapólitíkinni og við vorum náttúrlega mjög uppteknar af því að ræða þessi kynhlutverk og reyna að losa um þau þannig að fólk væri ekki bundið á klafa einhvers kynhlutverks eftir því hvort það var fætt karl eða kona og vorum róttækar og vildum láta til okkar taka. En það var ekki mikið umræða á þeim tíma um lesbíur eða þeirra stöðu og þær voru ekki sýnilegar í þessari hreyfingu á þeim tíma.

Nei, ekki beinlínis, þetta var bara ekki rætt mjög opinskátt það verður bara að segja það eins og það er. Það var kannski ákveðin hræðsla við þetta. Að hluta til getur það verið vegna þess að í umræðunni, við urðum auðvitað sko, þessar ungu róttæku kvennfrelsiskonur, við urðum náttúrlega fyrir heilmiklum fordómum í samfélaginu og aggression getum við sagt og þar sem meðal annars var gert gjarnan til þess að sko niðurlægja okkur með einhverjum hætti var að kalla okkur lesbíur. Það var náttúrlega mjög útbreitt að kvennfrelsiskonur að það væri notað svona sem skammaryrði um þær. Það gerði það kannski að verkum að þær voru hræddari en ella við það taka upp þessa umræðu vegna þess að það myndi einhvernvegin svona staðfesta að þetta skammaryrði ætti við um þær.

Já ég man eftir því að það var viðtal við einn svona sem var mjög framarlega í tískuheiminum og var einn af þessum sem að svo maður sletti nú svona, var svona trendsetter í íslensku samfélagi og hann sagði það einmitt einhversstaðar í viðtali að það sem plagaði þessar konur væri ýmist að þær væru lesbíur, rasssíðar eða hefðu ekki náð í réttu gæjana. Þetta var nú svona skilgreiningin á þessum konum sem að voru að þrasa um viðtekna hluti og reyna að hafa svolítill áhrif á samfélag sitt.

Já mér fannst það, þetta var ögrandi. Það var gaman að vera ung kona af því maður átti alla framtíðina fyrir sér og maður var óragur við að taka á hlutunum og svona berjast fyrir því sem manni fannst miður fara í samfélaginu. Þetta voru ögrandi tímar, þetta var skemmtilegt. Ég er ekki viss um að ég hefði upplifað það eins ef ég hefði verið miðaldra en ég var ung og átti alla framtíðina fyrir mér.

Svona fólk

Ég bar alltaf óskaplega mikla virðingu fyrir þessum konum og mér fannst það að þær hefðu verið ótrúlega kjarkaðar á sínum tíma þegar þær taka upp þessa umræðu og svona setja hana á dagskrá í íslensku samfélagi. Samfélagið er svo lítið og það þekkja allir alla og þetta er fyrir hið persónulega líf þá er þetta ekkert einfalt og mér fannst þær vera mjög kjarkmiklar að gera þetta. En stundum fannst mér líka að þær hefðu meiðst svolítið af því og það var kannski það erfiða og það sem reyndi þá líka svolítið að verjast. Og kannski meðal annars þess vegna að þær voru ekki eins djarfar að setja umræðuna á dagskrá um samkynhneigðina. Þær voru ekki nógu öruggar sjálfar.

Ég var niðri á Lækjartorgi eins og allir aðrir og það var auðvitað stór upplifun og kannski gerði það að verkum þó að maður hefði verið fram að þeim tíma að snudda utan í þessum sjónarmiðum að maður skynjaði það að þetta lá í tímanum. Það var núna sem að átti að breyta þessu. Það var lag.

Ja, það kemur einfaldlega þannig til að ég kynntist sjálf persónulega mjög vel bæði homnum og lesbíum. Og þetta var á þeim árum sem að maður var ungur og blankur og ég leigði íbúð hér í Reykjavík eða hús ásamt fleira fólki og þar meðal annars í okkar vinahópi þar voru hommar og lesbíur. Í Kaupmannahöfn leigði ég líka íbúð og leigði þar með fleira fólki og ein í þeim hópi var lesbía. Þannig ég kynntist af eigin raun því hvernig það var að vera ja hommi eða lesbía og þurfa að leyna því. Því það var það sem þetta fólk gerði. Ekki bara gagnvart svona hinu ytra samfélagi heldur jafnvel sínum nánustu. Og að lifa með leynd, að hvað það var í rauninni óbærilegt. Og eins kynntist maður því misrétti sem þetta fólk varð fyrir. Maður sá það hér á skemmtistöðunum í Reykjavík og þá sá ég það sérstaklega því þá voru karlmennirnir meira áberandi þessir fáu hommar sem þá voru komnir útúr skápnum að maður kynntist þeim fordómum sem að þeir urðu fyrir af hálfu dyravarða og eigenda slíkra staða. Og einhvernvegin fannst mér bara að þetta væri mál sem yrði að tala um og setja á dagskrá og það tengist auðvitað líka kvenfrelsisbaráttunni. Því þetta er spurningin um það alveg eins og með, og það er inntak í kvenfrelsisbaráttunni að geta fundið sér stað í tilverunni út frá sínum einstaklingsþörfum og einkennum og hæfileikum en ekki hvort maður er fæddur karl eða kona eða samkynhneigður eða gagnkynhneigður. Það er bara einn parturinn af

manns karakter. Og það var eiginlega ástæðan fyrir því að mér fannst þetta mjög bæði áhugavert og mikilvægt að reyna að tala um þetta.

Nei af og frá.

ÞK: Við skulum ræða það.

Ég, kvennahreyfingin var aldrei andsnúin hreyfingu samkynhneigðra og ég varð aldrei vör við það í umræðu innan kvennahreyfingarinnar annað en að fólk þar skildi, við getum sagt almennt, auðvitað eru undantekningar frá öllu, en að almennt skildu konur sem störfuðu í kvennahreyfingunni mjög vel þá mannréttindabaráttu sem að fram fór af hálfu hreyfingar samkynhneigðra og í rauninni var það fagnaðarefni að sú hreyfing skyldi stofnuð því í sjálfu sér má segja að vissu leyti að kvennahreyfinguna hafi brostið kjark til að taka upp málefni lesbía. Og hún gerði það aldrei svona sem slík. Og kannski var það alltaf þessi stimpill sem að þær óttuðust svo mikið, eða við, ég var auðvitað partur af þessari hreyfingu.

Það var svona allur gangur á því. Ég kynntist, þær voru svo margbreytilegar en sko það er alveg eins í kvennahreyfingunni og með hreyfingu samkynhneigðra, kvennahreyfingu og öllum hreyfingum sem taka upp svona baráttumál getum við sagt réttlætismál og taka þau og bera þau fram að það verður alltaf til svona ákveðinn fundamentalismi í slíkum hreyfingum. Og það skiptir ekki máli hvort það er kvennahreyfingin eða hreyfing múslima eða hreyfing samkynhneigðra eða hvað það er, að hann getur verið svona ógeðþekkur á stundum. Af því að þá birtist hann í því að það er betra að vera kona og þú ert æðri ef þú ert kona eða karl eða þú ert samkynhneigður þá ertu betri eða múslimi eða hvað það er, sem er auðvitað bara rangt af því að þú ert hvorki verri eða betri þú ert bara öðruvísi og átt að vera metinn á þínum eigin forsendum en ekki forsendum einhverra annara. Það er það sem þetta gengur út á. En ég man til dæmis í Kaupmannahöfn að þá fengum við einu sinni hljómsveit, lesbíska hljómsveit frá Þýskalandi sem átti að koma og spila þar í afmæli, þrítugsafmæli. Og ég verð að segja það að okkur rak alveg í rogastans þegar við sáum hljómsveitina því að þær voru svona álíka macho og mótorhjólagengi þannig að við urðum svolítið skelfingu lostnar

Svona fólk

og áttuðum okkur ekki alveg á hvað við værum komnar út í. En ég meina eins og ég segi, þetta er bara fjölbreytileiki tilverunnar.

Ja, ég reikna nú með að þeim hafi ekki líkað það og satt að segja held ég að ég geti nú fullyrt það að þeim fannst nú ekki mikill fengur í því að ég væri að fást við þessi mál. Og auðvitað ofurseld þeirri fordómafullu samræðu sem almennt var í samfélaginu rétt eins og aðrir. En ég kannski, ástæðan fyrir því að mér fannst þetta ekkert vera neitt mál var sú að ég var svona almennt í uppreisn. Pólitískri uppreisn, uppreisn gegn kynhlutverkinu, uppreisn gegn þessum stöðluðu normum, allri þessari normaliseringu í samfélaginu sem sneið okkur allt of þröngan stakk. Og þetta var bara svona partur af þeirri uppreisn og þess vegna hugsaði ég kannski aldrei neitt sérstaklega um það. Mér fannst þetta bara eitthvað sem ég varð að gera og varð að fara í gegnum.

Já það er auðvitað það sem maður rekst á hvort sem það er í hópi samkynhneigðra eða í kvennahreyfingunni meðan að hún var í sinni sko róttæku réttlætisbaráttu er að þar er auðvitað talsvert af einstaklingum sem maður getur sagt að séu skemmdir. Þeir hafi orðið fyrir ja þeirri upplifun, þeirri reynslu persónulega, að þeir eru ekki mjög geðþekkir. Og það er eitthvað sem maður verður að reyna að læra að horfa framhjá en það gerir manni nú stundum svolítið erfitt fyrir því maður er með réttlætið sín megin, maður er að berjast fyrir einhvern málsstað og maður vill að allir sem tilheyra þessum málsstað séu upphafnir og heilagir og hérna þar sé mannvalið mest. Það er bara ekkert þannig. En ég meina það gefur líka auga leið. Sko þegar um það er að ræða að losa fólk við einhverja hlekki, þeir sem hafa burðast með þá þeir hérna hafa getum við sagt, það hefur markerað þá.

Já ég fór að vísu aldrei mikið á þessar sko hátíðir eða Femö, eða sem er svona eyjasamfélag, svona kvennasumarbúðir eða slíkt. Þekkti það meira af afspurn heldur en eigin reynslu. En þetta var samt sko dálítið mjög merkileg upplifun að koma til Kaupmannahafnar og fara að fylgjast með kvennahreyfingunni þar og mæta á 8. mars í Fælledparken eða hvað það var, og sjá alla þessa flóru sem að þar var. Þetta var bara eiginlega nýr heimur sem að opnaðist fyrir manni. Nýr menningarheimur og að mörgu leyti sko dálítið yfiringilegur stundum að maður var svolítið eins og sveitamaður að

koma til borgarinnar að sjá hérna þessar konur sem voru að leiðast og kyssast og jafnvel hálfnaktar saman í Fællparken og já manni leið svolítið eins og sveitamanni. [ÞK og ISG hlæja].

Já, sko þetta íslenska samfélag, Íslendinganýlendan í Kaupmannahöfn, þar þekktu allir alla og allir vissu svona nokkuð vel deili hver á öðrum. Og þetta voru að stærstum hluta til íslenskir námsmenn en þarna var líka talsverður fjöldi af fólki sem að hafði hreinlega flúið frá Íslandi vegna sinnar kynhneigðar. Þetta voru samkynhneigðar konur og karlar sem að treystu sér ekki til þess að lifa opinberlega með þessa kynhneigð sína hér heima á Íslandi en gátu gert það í Kaupmannahöfn. Og þarna kynntist maður þessu fólki miklu betur en nokkurn tímann heima.

Já að í þessari Íslendinganýlendu var talsvert af samkynhneigðum konum og körlum sem höfðu hreinlega flust til Kaupmannahafnar til þess að geta lifað með sæmilegri reisn og þurfa ekki alltaf að vera í felum gagnvart umhverfi sínu og þarna kynntist maður þessu fólki miklu betur en heima. Og það var heldur ekki mál í sjálfri Íslendinganýlendunni. Kannski vegna þess að þetta voru mest ungt fólk og námsmenn að ég held að fordómarnir hafi að minnsta kosti verið í lágmarki í henni gagnvart þessu fólki. En það sem vakti auðvitað líka athygli var það að þetta voru svolítið annars vegar lesbíurnar og hins vegar hommarnir. Þetta var ekki mikið, að því er manni virtist, samgangur þar á milli. Eða samræður í sjálfu sér.

Ja sko það sem maður tók fyrst eftir í fari ef maður horfir nú á konurnar að minnsta kosti þær sem að voru á þeim tíma þá var svona, það verður nú að segja það eins og það er, ákveðinn karlmannleiki í fari kvennanna. Og ákveðinn svona, það var náttúrulega ákveðin kúltúr í gangi, sérstaklega í Kaupmannahöfn, meðal lesbía í bara klippingu og klæðnaði og ýmsu slíku. Ég veit ekki hvað ég á að segja um karlmennina, ég tók nú bara ekki eins eftir því ég verð að játa það.

Ég held ég hafi heyrt það í Kaupmannahöfn ég held ég hafi heyrt það þar hjá því fólki sem hafði einfaldlega tekið þá ákvörðun að hafði jafnvel reynt að búa á Íslandi, hafði reynt að koma fram eins og Hörður Torfa og ákveðið síðan að flytjast út vegna þess að

Þetta var, ég hugsa bara að álagið hafi verið of mikið. Ég held ég hafi heyrt það fyrst þar.

ÞK: Í, varðandi víðsýni?

Ja það hefur náttúrulega breyst að því leytinu til að Samtökin '78 voru farin að láta að sér kveða. Ég fór út til Kaupmannahafnar '79 og þá eru þau svona rétt nýbyrjuð að starfa og þegar ég kem til baka hefur þeim vaxið svolítið fiskur um hrygg og eru meira áberandi og eru búin að taka þetta mál meira upp svona á sína arma. Þannig að umræðan hafði í sjálfu sér breyst nokkuð, var meira áberandi en þegar ég fór út.

Já og það var náttúrulega, hafði breytt ansi miklu að það voru komnir talsmenn sem að voru ekki bara, sko valdir talsmenn hópsins, sem voru valdir talsmenn hópsins til þess að svona vera rödd þeirra útávið og það skipti miklu máli.

Sko aðeins fyrst varðandi þetta þegar ég kem heim. [ÞK: Já já.] Þá fer ég að vinna o ger meðal annars í ritstjórn Veru sem er tímarit um kvenfrelismál. Og þar tek ég aðeins þessa umræðu upp aftur og tók nokkur viðtöl við lesbíur. Vegna þess að það sem að mér hafði fundist vera meira áberandi í umræðunni hér það voru hommarnir og það var eins og sko það væri af einhverjum ástæðum erfiðara fyrir svona lesbíurnar að taka til máls um sína stöðu og mér fannst sem það þyrfti að svona vekja svolitla athygli á þeim og þeirra stöðu og þá fór ég og tók ég nokkur viðtöl í Veru við lesbíur. Þannig að þetta hélt svolítið áfram eftir að ég kem heim að ég fer að skrifa um þessi mál. Síðan þegar ég kem inn í þingið og það er reyndar aðdragandi að því því í kosningabaráttunni 1991 þá vorum við í Kvennalistanum með þessi mál nokkuð á dagskrá hjá okkur og vildum styðja við bakið á réttindabaráttu homma og lesbía og það sem að við gerðum meðal annars var að við boðuðum til fundar um þeirra mál. Og þá auglýstum við þann fund í útvarpinu og það var í fyrsta skipti sem að þessi orð, sko hommi og lesbía komu fyrir í auglýsingatíma Ríkisútvarpsins. Því fram að þeim tíma hafði útvarpið neitað því. Þetta hafði verið bannorð í rauninni í þeirra auglýsingum. En þeir bara gátu ekki með nokkru móti bannað stjórnmalasamtökum að auglýsa til fundar þar sem þau ætluðu að ræða þessi mál. Það hefði verið eins og hver önnur ritskoðun og menn hefðu bara verið að

kæfa sko lýðræðið ef þeir hefðu neitað því þannig að þetta komst í gegn í auglýsingatíma útvarpsins og það fannst mér vera, mér fannst það vera óskaplega merkilegur áfangi þegar þetta hljómaði allt í einu þularröddu í Ríkisútvarpinu: Hommar og lesbíur munið fundinn á tilteknum stað á tilteknum tíma og eftir það var sem sagt búið að opna þetta. Ísinn var brotinn. Nú síðan ákvað ég það að taka upp þetta mál sem var reyndar gamalt þingmál frá '85, '86 sem að Vilmundur Gylfason hafði verið með um að stuðla að því að, ég man ekki hvernig við orðuðum þetta, manstu orðalagið á þessu?

Já að hérna þá ákvað ég að taka upp þetta mál og leggja fram þingsályktun sem að fæli það í sér að íslenska ríkið beitti sér í því að mismunun gagnvart samkynhneigðum yrði afnumin á Íslandi og reynt að vinna gegn henni bæði eftir hvort sem það var nú eftir hinum formlegu leiðum sem byggist á lögum eða félagslega eða menningarlega og að það yrði settur upp starfshópur til að vinna að þessu máli. Og ég ákvað að gera þetta svona að mínu fyrsta þingmáli sem að ég myndi svona persónulega standa fyrir og samdi svona þingsályktun og að vísu greinargerð í samráði við formann Samtakanna '78 og ég lagði þetta fram í desember 1991 í þinginu. En hún komst nú ekki á dagskrá þessi ágæta þingsályktun mín fyrr en í lok mars '92 og þá talaði ég, fékk ég loksins að tala fyrir henni, hún var búin að koma oft á dagskrá og alltaf frestað eða tekin útaf dagskránni, þá fékk ég að tala fyrir henni klukkan hálf tólf að kvöldi. Og það var sem sagt mitt, þetta var mitt fyrsta þingmál.

Nei ég ákvað náttúrllega, mér fannst mikilvægt að hafa með mér fólk úr öllum flokkum á þessari þingsályktun, þannig að hún væri þverpólitísk. Og það sem að við horfðum á það var annað hvort að það væru þá einstaklingar sem að við vissum að áttu bara í sinni fjölskyldu, hefðu reynslu af samkynhneigðu fólki og við vissum að mundu vilja standa við bakið á slíku máli í þinginu eða fólki sem við vissum að hefði látið sig svona mannréttindamál varða meira en aðrir á Alþingi. Það var eiginlega þannig sem að þetta fólk var valið. Og þetta voru, meðflutningsmenn mínir voru Össur Skarphéðinsson, Guðrún Helgadóttir, Ólafur Þ. Þórðarson og Einar K. Guðfinnsson. Og þegar ég talaði fyrir málinu þá held ég að þessir meðflutningsmenn mínir hafi setið í salnum en aðrir

ekki. Fyrir utan forsetann sem stjórnaði fundi og uppá palli sátu held ég tveir og hlustuðu. [ÞK og ISG hlæja].

Já þar sem að, ég skal alveg játa það að þegar ég fór fram með þetta mál og þá svona hafði ég vissan beyg af þeirri andstöðu sem að ég vissi að kæmi upp vegna þess að maður veit jú aldrei þegar maður er að setja mál á dagskrá hvaða, svona í hverju maður hrærir og hvað kemur upp á yfirborðið þegar farið er að hræra í svona ákveðnu setlagi að ég bar vissan beyg gagnvart því. En það var nú sannarlega óþarft vegna þess að það tók enginn til máls um þetta í þingsalnum. Það voru engir viðstaddir eiginlega til þess að ræða þetta. Og svo man ég ekki einu sinni eftir að það væri nokkur einasta fjölmiðlaumræða um þetta sem heitið gæti. Kannski einhversstaðar einhver frétt, örlítill um að þetta mál hefði verið flutt. Svo fór þetta í þingnefnd og var þar þar til í lok apríl og þar var þetta heldur ekki rætt og afgreitt bara útúr þingnefndinni með því að menn samþykktu það að leggja til að þessi þingsályktun yrði samþykkt. En hún fór ekki í gegnum neina umræðu í nefndinni og það var eins og menn legðu ekki í umræðuna og treystu sér ekki til þess að taka þátt í henni þannig að þetta var bara svona: Takið frá mér þennan kaleik, samþykkjum þetta bara og þá þurfum við ekki að vera að ræða þessi mál og taka okkur öll þessi orð í munn sem að því fylgja. [ISG hlær].

ÞK: Og lyktir mála urðu?

Lyktir mála urðu þau að Alþingi samþykkti þessa þingsályktun og ég man ekki eftir því að það væri neitt mótaskvæði gagnvart þessari ályktun sem er útaf fyrir sig mjög merkilegt. Það var ekki vegna þess að menn hefðu talað sig í gegnum málið og það væri orðinn svona sameiginlegur skilningur og stuðningur á því heldur einhvernveginna ja vildu menn bara koma þessu frá sér, það var að minnsta kosti mín tilfinning. En engu að síður þá má ekki gleyma því að allt hefur sinn tíma eins og þar stendur og ég held að það hafi verið búið að plægja þannig jarðveginna að það var einfaldlega eins og til dæmis á Kvennafrídaginn, það var lag. Og þetta er alltaf spurningin um að reyna að skynja sko tíðarandann og hvenær er rétti tíminn til þess að koma fram með mál til þess að þau fái framgang. Og ég held að við höfum bara hitt á þann tíma.

Svona fólk

ÞK: Þú markeraðir þig náttúrulega?

Já en ég hérna, ég markeraði mig auðvitað í málinu og ég var auðvitað alveg í sjálfu sér örög við það á þessum tíma og ég átti góð samskipti við fólk úr þessari hreyfingu, úr stjórn Samtakanna sem að studdi þetta mál auðvitað mjög vel. Það var kannski ekkert eins og ég segi þegar ég talaði fyrir þessu á þöllum þá voru einn, tveir, þrír, það var ekkert nein fjöldahreyfing á bak við þessa þingsályktun. Að minnsta kosti ekki sýnileg. Og kannski fannst mönnum það með einhverjum hætti erfitt að sýna þann stuðning með afgerandi hætti en það skipti ekki máli. Ég átti góð samskipti við forystuna í þessari hreyfingu og hún lagði mér auðvitað lið í vinnslu málsins. Sannarlega.

Nei við getum sagt að það er sem betur fer, það er mín gæfa að hafa ekki hugsað um það 1980 og 1990 að ég ætti eftir að verða borgarstjóri í Reykjavík því að ég held að því hefði fylgt mikið ófrelsi ef ég hefði alltaf velt því fyrir mér hvaða afleiðingar það kynni að hafa eftir tuttugu ár það sem ég væri að gera á hverjum tíma og ég bara greip þau tækifæri sem að mér bárust á þeim tíma alveg eins og síðar til þess að hérna vinna að málum sem að mér fannst vera einhvers virði og ég tel að það hafi verið mín gæfa en það hafi ekki háð mér, alls ekki. Og ég held einmitt að það geti háð fólki á þessari svokölluðu framabraut að vera sífellt að hugsa um það hvort það séu einhverjar hindranir í vegi þeirra að taka mál upp á sína arma. Maður á ekki að gera það. Tímarnir breytast svo hratt.

Já ég hinsvegar sko vil koma að því sem ég var að segja áðan vegna þess að ég held að það skipti svo miklu máli og það skiptir bæði máli fyrir mann persónulega og pólitískt, að ef maður vill sko skilja eitthvað eftir sig og láta eitthvað um sig muna yfirleitt þá er það einhvernvegin þetta bæði að grípa tækifærin þegar þau gefast, carpe diem, en líka hitt sem að skiptir óskaplega miklu máli að eins og maður segir það á íslensku: Að finna til í stormum sinnar tíðar. Vegna þess að ef maður gerir það ekki, ef að maður sko finnur ekki, skynjar ekki augnablikin, skynjar ekki hvað maður getur látið einhver mál til sín taka, þá hefur maður svo sem ekkert að gera í pólitík og það var einhvernvegin það sem hefur vakað fyrir mér í þessu og ég held satt að segja að ég hafi svona ákveðið tímaskyn. Ég hafi dálítið skynjun fyrir því hvað getur gengið á hverjum tíma og að það

hafi kannski verið að hluta til mín gæfa og ég hef tekið þessi mál uppá mína arma en síðan lít ég ekki svo á að ég eigi þau. Ég hef aldrei litið svo á að ég eigi þessi sko mál samkynhneigðra. Ég hef bara lagt lið þegar ég sko hef talið mig geta gert það og þegar ég hef talið að einhver muni um mig. En síðan þess á milli þá er ég ekki alltaf vakinn og sofin yfir þeim. Ekki frekar en kannski í kvennabaráttunni, ekki nema þegar mér finnst einhvernveginn að það skipti máli.

Að þess vegna er ég ekki alltaf á, við getum sagt alltaf að láta öll þessi mál mig varða. Ekki nema þegar að ég skynja að það er eitthvað að fara aflaga og þar sem maður getur lagt lið. Og eða getur þá lagt lið til þess að koma hlutunum lengra áleiðis. Mér finnst til dæmis núna varðandi málefni samkynhneigðra, bara þessi Gay pride hátíð hér í Reykjavík, við höfum verið að reyna að leggja henni lið vegna þess að mér finnst það skipta máli. Og þarna erum við farin að koma einmitt að menningu samkynhneigðra að gera hana sýnilega. Það var það sem að mann langaði að reyna að gera.

Ja það sem að hérna, hvort sem að það er nú kvenfrelsisbaráttan eða barátta samkynhneigðra, þá getum við sagt að að vissu leyti eigi sú barátta erfitt uppdráttar til að byrja með. Það er erfitt að komast yfir sko fyrsta hjallann vegna þess að þetta er svo lítið samfélag og hún persónugerist svo. Hún getur orðið svo erfið fyrir einstaklinginn í fjölskyldu hans og á vinnustaðnum og í þessu nærumhverfi þar sem allir þekkja alla. Og návígið verður svo mikið og vörnin verður svo lítil. Þannig að hún getur orðið, að komast yfir fyrsta hjallann getur verið svolítið erfitt. En þegar menn hafa komist yfir þann hjalla þá held ég að hún geti verið auðveldari hér en í mörgum öðrum löndum vegna þess að við eigum þrátt fyrir allt svo auðvelt með að koma upplýsingum út til allra. Við eigum svo auðvelt með að ná til fólks. Við eigum svo, við eigum greiðari aðgang, einmitt vegna þess að samfélagið er svo lítið að fólki og þar af leiðandi sé fólki tiltölulega auðvelt að gera einhver sjónarmið sem hafa verið á jaðrinum að koma þeim inn í svona einhverja mainstream hugsun, þegar menn hafa komist yfir fyrsta hjallann. Og það finnst mér að hafi tekist nokkuð vel með bæði kvenfrelsis sjónarmiðin og sjónarmið samkynhneigðra. En þá komum við kannski líka að því stigi að menn fara að sofna á verðinum af því að þeim finnst þetta vera komið inn alls staðar og allir orðnir svona meðvitaðir um þetta. En það er kannski meira á yfirborðinu heldur en að það risti

endilega mjög djúpt. Þannig að þá þarf stundum að taka þetta upp aftur, þessa baráttu og taka hana til umræðu þannig að fólk átti sig á því að þetta er ekki bara spurningin um formleg réttindi og að breyta lögum heldur eru þetta líka hlutir sem eru félagslega og menningarlega, eiga mjög djúpar rætur. Og það er ekki síst sko ef við tökum bæði kvennabaráttuna og baráttu samkynhneigðra það er þetta menningarbundna misrétti sem getur verið hvað erfiðast að eiga við. Og gerir það að verkum líka að það svona endurframleiðir sig alltaf og þar þarf að fara svolítið dýpra í umræðuna en við gerum oft hér.

Ég meina, ein af ástæðunum fyrir að ég fór út í þetta á sínum tíma var auðvitað að ég var að gera þetta fyrir þá. Ég meina ég var að gera þetta fyrir sko og kannski ástæðan fyrir því að ég ef ég hef haldið einhverja tilfinningaþrungna ræðu var sú að ég var allt í einu móðir með unga syni og ég hugsaði með mér bíddu við, ég vil auðvitað að þeir verði hamingjusamir og ég veit ekkert hvort þeir velja sér hefðbundnar leiðir að hamingjunni. Og þeir verða að vera frjálsir að því að velja sínar leiðir. Og það er ekki sko, maður er alltaf að komast betur og betur að því að það er ekki af því að einstaklingarnir eru ekki með einhverjum hætti sko frábrugðnir einhverju sem við höfum ákveðið að væri norm sem gerir þá óhamingjusama, heldur hvernig samfélagið mætir þeim ef þeir eru ekki svona samkvæmt því normi sem almennt er viðtekið. Og þess vegna þýðir sér ekki að ætla að breyta einstaklingunum heldur þarf að breyta því hvernig samfélagið tekur á móti einstaklingunum og það var það sem ég var að reyna að gera meðal annars með þessari þingsályktun og því sem ég hef verið að segja í kringum þessi mál. Svo trúi ég, ég sit ekki og predika yfir þeim hvernig þeir eiga að haga sér í kynferðispolítíkinni vegna þess að ég trúi á hérna sko, ég hef svona lært það reyndar af manninum mínum að ég er svona einn af lærisveinum Konfusíusar. Það er að segja, maður kennir með því sem maður gerir. Það er eftirbreytnin sem skiptir máli. Það er fyrirmyndin sem að skiptir máli. Ekki að sitja stöðugt og predika yfir fólki heldur sýna það í verki hvernig maður vill að hlutirnir séu. Og ef maður er þeirrar skoðunar þá verður maður auðvitað að taka upp mál sem að maður telur að þurfi umræðu við í samfélaginu. Maður getur ekkert beðið eftir að aðrir geri það. Maður verður að gera það sjálfur.

Já það var náttúrulega sko þó það, það kom aldrei upp á yfirborðið, það var kannski aldrei nein umræða um þetta en það, við getum sagt það svona. Eldri kynslóðin í kvennahreyfingunni átti oft dálítið erfitt með þetta. Hún átti bara erfitt með þessi orð. Þetta er bara að fara í gegnum þann þröskuld að taka sér þessi orð í munn. Það var bara meira en að segja það. Alveg eins og sko það var fyrir þeim bara jafn erfitt að fara yfir þann þröskuld að segja lesbía eins og að segja píka. Ég meina, svona bara segirðu ekki. Og hvernig áttu þá að taka þátt í umræðunni? [ÞK og ISG hlæja].

Já sko það sem ég var að kalla eftir var að þingsályktunin var náttúrliga samþykkt og það var í framhaldinu var skipuð nefnd til þess að vinna að framgangi málsins og koma með tillögur um það hvernig ætti að ráðast til atlögu bæði gegn þessu formlega, lagalega og félagslega og menningarlega misrétti sem samkynhneigðir voru beittir og þetta sóttist svolítið seint þessi vinna. Það var dálítið erfitt að koma nefndinni af stað til að byrja með og svolítið eins og hver vísaði á annan og það var erfitt að fá einhverja til að sitja í nefndinni frá ráðuneytunum. Það var svona mín tilfinning gagnvart þessu. Og málið sóttist dálítið seint. Og það var það sem ég óttaðist einhvernvegin að það væri ákveðinn tepruskapur í sambandi við þetta og menn einhvernvegin legðu ekki til atlögu við málið af svona fullri einurð. Og það væri líka kannski í embættismannakerfinu ákveðinn tepruskapur.

Já, já, ég fylgdist með því bara svona utanfrá séð. En hérna og þetta var auðvitað mjög ánægjulegt og merkilegt að þetta skyldi takast að koma þessu á þennan reksþöl og auðvitað að þetta skyldi verða víðtæk sátt um að gera þær breytingar sem þurfti að gera á lagaumhverfinu til þess að það væri hægt að staðfesta sambúð samkynhneigðra. En eins og ég segi, ég fylgdist bara með því eins og hver annar borgari. En ég hins vegar gleymi því aldrei þegar þetta fór í gegn. Þetta var auðvitað mikill áfangi og sú hátíð sem að samkynhneigðir héldu í Borgarleikhúsinu til þess að svona fagna þessu það er svona eitt af því sem maður man og mun muna svona þegar kemur að ellidögum. [ISG hlær].

Já það sem kannski einkennir Alþingi Íslendinga er að þetta er mikil, og það á eflaust við um önnur þjóðþing líka, er dálítið mikil afgreiðslustofnun fyrir sko ríkisstjórnina.

Fyrir framkvæmdavaldið. Að frumvörp og þingsályktanir og hvað þetta nú allt saman er er unnið í ráðuneytunum og kemur þangað inn í þingið og þingið gerir kannski bara minniháttar breytingar og afgreiðir svo málin frá sér. Það sem hinn almenni þingmaður svona kemst upp með, ef við getum sagt sem svo, er að leggja fram fyrirspurnir og fá svör við þeim. En það er út af fyrir sig sjaldgæft að mál frá þingmönnum, ég tala nú ekki um stjórnarandstöðupingmönnum, fái framgang í þinginu þannig það að er, held ég megi segja, nokkuð merkilegt hvað þetta mál gekk greiðlega í gegnum þingið.

ÞK: Þetta hafði sumsé nokkra sérstöðu í þeim heimi sem Alþingi er?

Já það hafði sérstöðu vegna þess að þetta er þingsályktunartillaga flutt af stjórnarandstöðupingmanni um svona mál sem var svolítið úti á jaðrinum og fól í sér samt að ríkisvaldið þurfti að fara í dálítið umfangsmikla vinnu, fól í sér ákveðnar skuldbindingar fyrir ríkisvaldið um að taka á tilteknum málum sem að gat kostað ekki bara lagasetningu heldur líka fjármuni og að slíkt mál skuli ná fram að ganga frá stjórnarandstöðupingmanni það segir manni eitthvað um sérstöðu málsins.